

Bomen nieuws

Bomen en **beestjes**
Herdenkingsbomen
Bomenlijsten,
veel haken en ogen

In dit nummer

4 AMSTERDAM PLANT AL 400 JAAR BOMEN

Amsterdam is met 350.000 bomen een groene wereldstad. Het motief om in de 17e eeuw bomen te planten was niet alleen uit esthetische overwegingen. Vermoedelijk werden bomen ook geplant vanwege het stabiliserende effect van het wortelgestel op de kades. Anno 2013 zijn de voordelen van stadsbomen onverminderd van kracht.

16 ESSENTAKSTERFTE

Vanaf 2010 is in toenemende mate melding gemaakt van massale aantasting in essenbeplantingen door het essentaksterven. Na Polen, Duitsland, Scandinavië en Oostenrijk is nu Nederland aan de beurt.

10 STICHTING TAFELBOOM HOUDT HERINNERING AAN DODE BOOM LEVEND

"Het kappen van een karakteristieke en monumentale boom is niet het eindpunt van iets moois." Stichting Tafelboom in Utrecht maakt meubelen van bomen die omgezaagd moeten worden. Meubelen waar een speciale herinnering aan vast zit.

EN VERDER IN DIT NUMMER

Inleiding.....	3
Berichten: o.a. Donateursdag.....	6
Bomenlijsten, veel haken en ogen.....	7
Bomen en beestjes.....	13
Dierckxlezing.....	18
Herdenkingsbomen.....	19
Bomenbieb.....	22
Recensie, 100-jarige blauwe regen, Colofon.....	23
De postzegelboom.....	24

Omslagfoto: Hanna Hirsch

Foto: ©Shutterstock/Natalia Dvukhina

Nieuws uit het bestuur

HET WAS SPANNEND OM WEER EEN BOMENNIEUWS UIT TE BRENGEN. HET DECEMBERNUMMER WAS HET EERSTE NUMMER NA DE DOORSTART. WE KREGEN VEEL POSITIEVE REACTIES. EEN UITDAGING VOOR DE REDACTIE OM DE GEWEKTE VERWACHTINGEN WAAR TE MAKEN!

Gelukkig heeft de redactie versterking gekregen in de persoon van Annemiek van Loon. Zij is boomspecialist, werkte vroeger bij de Bomenstichting en was op de Boomfeestdag met haar zoon Jerom te zien in het Jeugdjournaal. Bijzonder in deze uitzending was de wijze waarop kinderen in de hele wereld opkomen voor de bomen in hun omgeving (<http://jeugdjournaal.nl/item/486791-extra-jeugdjournaal-over-bomen.html>).

Als deze Bomennieuws in uw brievenbus valt, zijn de eerste stappen gezet om het Landelijk Register van Monumentale Bomen onder te brengen in de databank van de Nationale Databank Flora en Fauna (NDF). Ook zal er een website worden ontwikkeld zodat iedereen zelf kan zien waar de monumentale bomen staan. Op een gegeven moment kunnen er ook weer nieuwe bomen worden ingevoerd. In het decembernummer 2013 zullen wij u hierover uitgebreid informeren. De coördinator van dit project, Joris Voeten, zal zich op blz. 6 aan u voorstellen. Voor dit hele traject hebben wij van het Prins Bernhard Cultuurfonds een belangrijke subsidietoezegging gekregen.

Een andere ontwikkeling is het opzetten van een netwerk van deskundigen voor contactpersonen. Boomspecialisten en zeer ervaren contactpersonen vormen met elkaar een deskundigenpool. Hun profielen komen op een besloten pagina van de website. De contactpersonen kunnen de aangesloten deskundigen raadplegen voor hun werk voor de Bomenstichting. Nog steeds zijn er witte vlekken op de kaart: in de noordelijke provincies en Zeeland zijn slechts enkele contactpersonen werkzaam.

Gezien de vele vragen van particulieren is het belangrijk dat er in zoveel mogelijk gemeenten contactpersonen zijn. Misschien wilt u er nog eens over nadenken om contactpersoon te worden.

Dit jaar komt er weer een donateursexcursie! Onder leiding van Bert Maes, ecooloog en specialist op het gebied van inheemse bomen, zullen we op 14 september het Onderste Bos in Epen (Zuid-Limburg) bezoeken. Een unieke gelegenheid om (onder begeleiding) dit gebied te verkennen. Lees verder op blz. 6. Natuurlijk is er ook weer de Dierckxlezing, dit jaar op donderdag 10 oktober. Leo Goudzwaard, onderzoeksmedewerker in Wageningen, zal de lezing houden. Lees verder op blz. 18.

Er heeft een bestuurswisseling plaatsgevonden. Douwe van der Heij voelde zich in het bestuur niet op zijn plek en ook zijn gezondheid werkte niet mee. Hij heeft ons vorig jaar met zijn ervaring en visie goed op weg geholpen bij het vormgeven van de Bomenstichting in de nieuwe opzet. Wij bedanken hem daarvoor! Als nieuwe bestuurder stellen wij u Eric Rood voor, zie blz. 6.

U ontvangt deze Bomennieuws in juni, een prachtige tijd. Veel bomen, planten en struiken staan in bloei, voor natuurliefhebbers geen tijd om binnen te zitten. Ik hoop van harte dat u volop van alles kunt genieten, maar ook dat u toch een momentje vindt om Bomennieuws te lezen. Buiten lijkt me daarom wel een goed idee, heerlijk in de schaduw van een boom.

Hanna Hirsch

Amsterdam plant al 400 jaar bomen

DIT JAAR IS HET PRECIES 400 JAAR GELEDEN DAT AMSTERDAM BEGON MET DE AANLEG VAN DE WERELDBEROEMDE GRACHTENGORDEL. VRIJ SNEL NA DE REALISATIE VAN DE EERSTE GRACHTEN WERDEN AL BOMEN GEPLANT. DEZE TRADITIE IS NOG STEEDS ZICHTBAAR. TYPEREND ZIJN DE BOMENRIJEN LANGS DE GRACHTEN EN BOMEN IN VRIJWEL ELKE STRAAT. AMSTERDAM IS MET 350.000 BOMEN EEN GROENE WERELDSTAD.

'Amsterdam wordt doorsneden door vele grachten en in het nieuwe gedeelte zijn deze ruim en recht met aan beide zijden zeer brede kaden, zodat ze precies op de Venetiaanse wijk Cannaregio lijken', schreef Tomaso Contarini (1542-1617, ambassadeur van Venetië) rond 1615. 'Maar heel veel mooier, omdat ze gewoonlijk langs de hele lengte van de gracht aan de rand van de kaden een rechte rij grote bomen planten, die ze 'lind' noemen en die door hun groen zeer veel bijdragen aan de fraaiheid van deze en andere steden'.

NAGENOEG BOOMLOOS

Reizigers verbaasden zich over de groene stad want de openbare ruimte was toen nagenoeg boomloos. Bomen werden voornamelijk geplant in (klooster-) tuinen en boomgaarden. De campagne om de stad met bomen te vergroenen, viel onder de 'extraordinaris zaecken'. In korte tijd werd de aanplant van bomen langs de grachten een standaard en belangrijk onderdeel van het stedenbouwkundig plan. De bomen zijn volgens een vast stramien, op twee Amsterdamse roedes (26 voet = 7,36 meter), van elkaar geplant. In een in 1663 uitgegeven stadsbeschrijving staat dat de boombeplantingen inmiddels zijn uitgebreid 'door de gansche stad'.

In 2010 heeft UNESCO mede om die reden de historische binnenstad van Amsterdam uitgeroepen tot Werelderfgoed. De Amsterdamse stadsuitbreiding is het eerste stedenbouwkundig project ter wereld dat op zo'n grote schaal is aangelegd. Uniek is het rastermatige ontwerp, met concentrische ringen van grachten en radiaalstraten. Dit jaar bestaan de grachten met haar bomen vierhonderd jaar.

Detail kaart van Pieter Bast uit 1597 met regelmatige bomenrij langs de stadsgracht.

LEEFBARE STAD

Het motief om in de 17e eeuw bomen te planten, was niet alleen uit esthetische overwegingen. Vermoedelijk werden bomen ook geplant vanwege het stabiliserende effect van het wortelgestel op de kades. De vele gebruiksmogelijkheden zijn waarschijnlijk de reden geweest dat vooral iepen zijn geplant. Iepenhout is goed te bewerken en uitermate geschikt voor onder andere sluisdeuren, meubels en klompen. Iepenblad is bovendien gewild als veevoer. Uit een verordening van het stadsbestuur valt op te maken dat men bomen plantte om de stad dragelijk te houden. De bomen werden geplant op marktplaatsen en pleinen om de hitte te beperken. Vee mocht niet te lang in de zon staan en bederfelijke marktwaren bleven in de schaduw langer koel.

Anno 2013 zijn de voordelen van stadsbomen onverminderd van kracht. Onderzoeken bevestigen dat stadsbomen onmisbaar zijn voor een leefbare stad. KPMG-onderzoek, met Amsterdam als case (2012), toont aan dat een groene omgeving met bomen een positief effect heeft op de

gezondheid. Mensen voelen zich prettiger en gaan meer bewegen. Investeren in meer groen en bomen leidt tot lagere kosten van zorg en ziekteverzuim, een besparing van honderden miljoenen euro's. Op dit moment is er veel aandacht voor het verkoelende effect van bomen. Steden warmen op door de toenemende verdichting en verstening. Beton, steen en asfalt nemen gemakkelijker warmte op dan bomen. Des te meer schaduw bomen leveren, hoe koeler de stad blijft. Bomen dempen de zomerhitte tot wel 4°C. En bomen zijn aantrekkelijk voor flora en fauna: vleermuizen foerageren rond de boomkronen en op de stam zitten specifieke varens en korstmossen.

INNOVATIE IN VERDICHTE STAD

Amsterdam is en blijft ongekend populair: in 2030 telt Amsterdam bijna 70.000 inwoners meer dan nu, in de afgelopen twintig jaar is het aantal fietsers verdubbeld en maandelijks komen er circa 1.000 nieuwe Amsterdammers bij. Het beleid is erop gericht om de stad verder te verdichten en het groene buitengebied niet ver-

der aan te tasten. Een breuk met de trend uit het verleden waarbij de stad vooral uitbreidde. Verdichting betekent niet alleen meer bovengrondse infrastructuur, maar ook extra claims op de ondergrond voor onder meer kabels, leidingen en parkeergarages. Groeiruimte voor bomen wordt hierdoor steeds nijpender. Deze ontwikkeling vraagt om een innovatieve aanpak.

Innovatief is de aanplant van bomen op IJburg, dat door landaanwinning tot stand is gekomen. Hier is een nieuw concept toegepast. Alle straatbomen zijn aangeplant in de parkeerstrook die tevens als ondergrondse groeiplaats is ingericht. Vrij van kabels en leidingen. Tussen de bomen is telkens in een langwerpige plantstrook van boom tot boom 25 m³ bomenzand (per boom) aangebracht. Onder de verharding zijn speciale drukverdelende 'kratjes' aangelegd (sandwichconstructie). Deze vinding is samen met het bedrijfsleven en andere gemeenten ontwikkeld. De kratjes verdelen de piekbelastingen van geparkeerde auto's zonder dat het bomenzand wordt samengeperst en wortelgroei wordt belemmerd. De verwachting is dat het terugkerende probleem van opdruk door boomwortels sterk vermindert of zelfs helemaal afwezig blijft. Wortels groeien alleen onder de kratjes door. Een enorme kwaliteitsverbetering van de openbare ruimte.

MULTIFUNCTIONELE GROEIPLAATSEN

Vanuit de historische traditie plant Amsterdam in vrijwel elke straat bomen. Het areaal aan bomen is na de Tweede Wereldoorlog gegroeid van zo'n 25.000 naar inmiddels 350.000 laan- en straatbomen. Bij een toenemende verdichting van de stad zijn creatieve oplossingen nodig om een groene stad te houden en boomaanplant mogelijk te maken. De komende jaren wordt vooral ingezet op het combineren van functies en het slim inrichten van de openbare ruimte, zodat de schaarse ruimte optimaal wordt benut.

BERICHTEN

Noteer
in uw
agenda!

Hazelmuus

Ruud Foppen

12.15 Lunch
12.45 Excursie door het Onderste Bos
16.00 Terug in de Gerardushoeve
17.00 Einde

Kosten deelname € 10,-. Aanmelden vóór 1 september a.s. via e-mail: info@bomenstichting.nl, tel. 020-3306008 of een kaartje. Let op: er zijn slechts 60 plaatsen! Het tijdstip van betaling is beslissend, de eerste 60 betalingen zijn verzekerd van deelname. Wijze van betaling: ING 2108755 t.n.v. Bomenstichting te Haarlem o.v.v. donateursdag 2013.

Joris Voeten en het Bomenregister

Joris Voeten (1974) werkt bij een onderdeel van de Van Helvoirt Groep in Berkel-Enschot. Hij is boomspecialist, heeft tropische bosbouw gestudeerd en is ook werkzaam geweest in de ICT. Hij ontwikkelt groeiplaatsconstructies voor bomen in steden, substraten en groene daken. Daarnaast is hij vrijwilliger bij het International Tree Fund, een Nederlandse organisatie die zich richt op tropische bossen en het welzijn van de mensen die er wonen. Hij woont in Renkum.

Joris heeft voor de Bomenstichting een plan van aanpak gemaakt voor het overzetten van het Landelijk Register van Monumentale Bomen in de databank van de Nationale Databank Flora en Fauna. Joris is enthousiast over het register: "In het Landelijk Register van Monumentale Bomen is meer dan 25 jaar noeste arbeid van professionals en vrijwilligers samen gebonden in de vorm inventarisatiegegevens, schouwrondes, foto's en subsidiegegevens. Al die waardevolle informatie is echter pas echt van waarde als de gegevens actueel zijn en de bomen op een website te vinden zijn. Ik verheug me erop hieraan bij te dragen."

Eric Rood, nieuw bestuurslid Bomenstichting

Eric Rood (1947) is opgeleid in de boomteelt en tuinaanleg aan de Rijks Middelbare Tuinbouwschool (RMTS) in Boskoop. Hij heeft in Delft jarenlang het onderhoud van het gemeentelijke groen verzorgd. De Bomenstichting heeft hem leren kennen als een man met hart voor bomen die uitstekend met bewoners om kan gaan. Na zijn pensionering in 2012 is hij adviseur van de Bomenstichting geworden. Hij is bestuurslid sinds 13 maart 2013 en volgt Douwe van der Heij op.

Donateursdag 14 september 2013

Op zaterdag 14 september 2013 zal de donateursdag worden gehouden. Bert Maes zal ons rondleiden in het Onderste Bos in Epen, Zuid-Limburg. In dit prachtige bos van Staatsbosbeheer spelen diverse dilemma's. Zeldzame en oude bomen en struiken versus hazelmuis en bosrandbeheer. Voor de hazelmuis en maïsackers moeten misschien bomen aan de rand van het bos worden gekapt. De hazelmuis houdt van open plekken met braamstruweel en hazelaars. Maar er zijn ook plannen om binnen het bos nieuwe 'interne' randen, ofwel gradiënten, te maken om de biodiversiteit te bevorderen. Bert houdt een pleidooi om natuurbeheer niet alleen te richten op een enkele soort, maar om het geheel, waaronder de bomen, erbij te betrekken. De donateursdag zal starten en eindigen in de Gerardushoeve, Julianastraat 23, 6285 AH Epen, tel. 043-4551722.

Programma

11.00 Ontvangst met Limburgse vlaai
11.30 Lezing Bert Maes

BOMENLIJSTEN VEEL HAKEN EN OGEN

SINDS 2007 ADVISEERT DE VERENIGING VAN NEDERLANDSE GEMEENTEN (VNG) HAAR LEDEN EEN BOMENLIJST VAST TE STELLEN WAAROP DE KAPVERORDENING VAN TOEPASSING IS EN BOMEN DIE NIET OP DEZE LIJST STAAN VERGUNNINGVRIJ TE MAKEN. VERSCHILLENDE GEMEENTEN HEBBEN DIT ADVIES OPGEVOLGD.

De Bomenstichting heeft in 2007 en 2010 samen met Stadswerk twee modellen voor een bomenverordening gemaakt, waarbij één model ook voorziet in een bomenlijst, namelijk het model Groene Kaart. Het kappen van bomen die niet op de lijst staan, is vergunningvrij. Het Groene Kaart model is echter niet alleen een lijst van individuele bomen. De bedoeling is dat alle boomstructuren van enig belang en alle gemeentelijke bomen op de kaart worden opgenomen. Slechts enkele gemeenten die het Groene Kaart model hebben overgenomen, hebben ook de gemeentelijke bomen automatisch op de lijst opgenomen: Voerendaal en Landsmeer. In de gemeente De Bilt, dat een aangepast model heeft, is een lijst met uitsluitend particuliere bomen vastgesteld en is bepaald dat de gemeentelijke bomen onder de vergunningplicht blijven vallen.

AANVULLEN

Gemeenten die het model van de VNG hebben overgenomen, hebben in de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) staan dat het verboden is zonder vergunning van het college van B en W de houtopstanden te vellen of te doen vellen "die staan vermeld op bijlage 1 (Bomenlijst)". De Bomenlijst is dan onderdeel van de APV en de gemeenteraad zal in dat geval moeten beslissen over aanvulling van de Bomenlijst. In het model van de Bomenstichting en Stadswerk kan het college van B en W de lijst vaststellen en aanvullen.

De laatste jaren hebben veel gemeenten onder druk van de bezuinigingen besloten om ook over te gaan op een bomenverordening met een bomenlijst. Een voorbeeld is de gemeente Renkum. De inwoners van deze gemeente kregen drie maanden de tijd om bomen voor de lijst aan te melden. Hiervoor is een website ontwikkeld door de Vereniging Vijf Dorpen in 't Groen. Een contactpersoon van de Bomenstichting is de secretaris van deze vereniging. De gemeente Renkum ondersteunt dit initiatief. Ook in Amersfoort hebben de inwoners drie maanden de tijd gekregen om bomen aan te melden. Een klankbordgroep waarin de Bomenstichting is vertegenwoordigd, is betrokken bij het opstellen van de lijst. Het is van groot belang dat de criteria voor opname op de lijst niet te streng zijn en dat ook alle bomen die aan de criteria voldoen op de lijst komen. Er zijn verschillende gevallen bekend van bomen die 'vergeten' waren. Op Texel bijvoorbeeld. De monumentale bomen in het park de Wezentuin in Den Burg, een Rijksmonument, waren niet op de lijst geplaatst. Dit is later hersteld.

In dit artikel bekijken we wat er kan worden gedaan als bomen die niet op de lijst staan, gekapt dreigen te worden. Er zijn twee situaties denkbaar. De ene is dat de bomen op de lijst hadden moeten staan omdat ze voldoen aan de criteria. De tweede is dat de bomen niet aan de criteria voldoen. Dan wordt het moeilijk nog iets te ondernemen. De gemeenteraad heeft er immers be-

wust voor gekozen de kap van deze bomen vergunningvrij te maken. Als het gaat om gemeentelijke bomen die vergunningvrij mogen worden gekapt, kan de gemeente echter niet zonder meer haar gang gaan. De gemeente moet de kap wel kunnen rechtvaardigen. Bomen blijven immers van waarde voor de leefomgeving, ook al is er geen vergunning meer nodig om ze te kappen. Veel gemeenten zullen plannen om tot kap over te gaan dan ook blijven communiceren, ook al is er geen kapvergunning meer nodig. De gemeente kan bewerkstelligen dat ook andere grootboombezitters, zoals woningbouwcorporaties, niet zomaar tot kap mogen overgaan, bijvoorbeeld door het sluiten van een convenant waarin een procedure wordt afgesproken. Het ondertekenen van een dergelijk convenant is dan een voorwaarde voor het vergunningvrij maken van de bomen van de grootboombezitters. Plannen hiervoor bestaan in Rotterdam. Ook stadsdeel Amsterdam Nieuw-West was van plan dit in te voeren, maar na protest van de centrale stad wegens dreigende rechtsongelijkheid met de rest van de stad is hiervan afgezien.

MONUMENTALE STATUS

Zoals gezegd zijn de criteria voor opname op de bomenlijst van groot belang. Een gemeente mag bepalen dat bomen alleen voor plaatsing op de lijst in aanmerking komen als de standplaats voldoende is om tot monumentale staat te kunnen uitgroeien.¹ Dit levert uiteraard een enorme beperking op van het aantal op te nemen bomen. Veel bomen zullen door hun standplaats nooit een monumentale status kunnen bereiken. Gelukkig zijn de meeste gemeenten niet zo streng. Meestal zijn de criteria gericht op de waarde van de houtopstand voor de omgeving, waarbij de ouderdom, de beeldbepalendheid, de soort etc. van belang zijn. Er wordt dan alleen gekeken naar bepaalde omschreven waarden die pleiten vóór plaatsing op de lijst. De gemeente kan in dat geval niet weigeren een boom op de lijst te plaatsen met het argument dat de eigenaar bouwplannen heeft.²

ACHTERAF BEZWAAR MAKEN

Het besluit tot vaststelling van een bomenlijst wordt gezien als een zogenaamd concretiserend besluit van algemene strekking. Dit zijn besluiten waartegen een belanghebbende bezwaar en beroep kan instellen. De vraag doet zich voor wat de kansen zijn van een belanghebbende die bezwaar maakt tegen vaststelling van de lijst, terwijl hij niet van de mogelijkheid gebruik heeft gemaakt om bomen voor de lijst aan te dragen of een zienswijze in te dienen. Het is voorstelbaar dat de gemeente een dergelijk bezwaar afwijst. De gemeente Etten-Leur deed dit en de voorzieningenrechter in Breda keurde dat goed.³ De rechter wees erop dat de Raad van State in haar uitspraak van 21 juni 2006, LJN BL2322, geoordeeld heeft dat de uniforme openbare

voorbereidingsprocedure van toepassing is als het besluit feitelijk met toepassing van deze procedure is voorbereid. Dat betekent dat er een zienswijze over het ontwerpbesluit tot vaststelling van de lijst moet zijn ingediend wil men beroep kunnen instellen.

De gemeente Etten-Leur had een procedure gevolgd die voldeed aan alle eisen van de uniforme openbare voorbereidingsprocedure. Zo was de termijn voor het naar voren brengen van zienswijzen in overeenstemming met artikel 3:16 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) op zes weken gesteld en was overeenkomstig het bepaalde in artikel 3:15 van de Awb melding gemaakt van de mogelijkheid om zienswijzen naar voren te brengen. Aangezien de verzoekers geen zienswijzen hadden ingediend terwijl zij de publicatie wel hadden gezien, werd hun beroep niet-ontvankelijk verklaard. De gemeente dient er dus op bedacht te zijn dat een bezwaar in dit soort gevallen als een beroep moet worden aangemerkt en moet worden doorgezonden naar de rechtbank.

Als de uniforme openbare voorbereidingsprocedure bij het vaststellen van de lijst niet is gevolgd, kan er wel bezwaar worden gemaakt door een belanghebbende die heeft verzuimd een zienswijze in te dienen. Het indienen van een zienswijze is bij de reguliere voorbereidingsprocedure immers geen voorwaarde voor het mogen maken van een bezwaar. Het bezwaar zal zich moeten richten tegen het wel of niet opnemen van een boom op de lijst. Het zal moeilijk zijn om met succes de vastgestelde criteria in bezwaar en beroep aan de orde te stellen. De criteria zijn immers onderdeel van een algemeen verbindend voorschrift. De rechtmatigheid daarvan kan de rechter slechts uiterst marginaal toetsen. Het is aan de gemeente om alle verschillende belangen, die bij het invoeren van een bomenlijst en het vaststellen van de criteria voor opname op de lijst betrokken zijn, tegen elkaar af te wegen. De rechter moet zich bij de beoordeling terughoudend opstellen en kan slechts ingrijpen als de betrokken belangen zo onevenwichtig zijn afgewogen dat de gemeente niet in redelijkheid tot het besluit heeft kunnen komen.

DREIGENDE KAP

Vervolgens komen we toe aan de vraag wat er mogelijk is als men tot de ontdekking komt dat bomen dreigen te worden gekapt die op de lijst hadden moeten staan. Denkbaar is dan de bomen nog snel aan te melden voor opname op de lijst. Als de aanmelding geschiedt door

een belanghebbende is sprake van een aanvraag in de zin van de Awb. Voor de vraag wanneer sprake is van een belanghebbende wordt verwezen naar het artikel *Bezwaar maken namens de buurt* in Bomennieuws winter 2012. Het gaat er kort gezegd om of er vanuit de woning zicht op de bomen is of dat de bomen binnen een bepaalde afstand (max. 100 m) van de woning staan. Ook lokale organisaties en de Bomenstichting kunnen belanghebbende zijn. Wanneer een belanghebbende een aanvraag doet, is de gemeente verplicht een besluit in de zin van de Awb te nemen, dus een besluit waartegen bezwaar en beroep open staat.

Een aanvraag doen, betekent echter niet altijd dat de uitvoering van het kapplan wordt stopgezet. De gemeente heeft ruim de tijd om op de aanvraag te beslissen. Als hiervoor geen termijn in de bomenverordening is bepaald, zal binnen acht weken na ontvangst van de aanvraag een besluit moeten worden genomen. Als de gemeente ziet aankomen dat het besluit niet binnen acht weken kan worden genomen, kan zij een redelijke termijn noemen binnen welke het besluit wel tegemoet kan worden gezien (art. 4:13 Awb). De wet kent ook de mogelijkheid om een besluit af te dwingen. Daarvoor moet de gemeente eerst in gebreke worden gesteld. Dit moet geschieden als de beslistermijn is verstreken. Een ingebrekestelling die te vroeg bij de gemeente binnenkomt, heeft namelijk geen effect. Beslissend is de datum van ontvangst door de gemeente. Na de ingebrekestelling heeft de gemeente nog veertien dagen de tijd. Als dan nog geen besluit is genomen, is de gemeente een dwangsom verschuldigd en kan de aanvrager naar de rechter stappen. Het is dan ook niet verbazingwekkend dat gemeenten een zeer ruime beslistermijn in hun verordening trachten op te nemen. Zo had het dagelijks bestuur van stadsdeel Amsterdam Nieuw-West de deelraad voorgesteld een beslistermijn van één jaar op te nemen! Gelukkig is de voorgestelde verordening niet doorgegaan.

Duidelijk is wel dat een gemeente ruim de tijd kan nemen om op een aanvraag te beslissen. Vaak moet een adviescommissie een advies uitbrengen en dat kost tijd. De gemeente zal het feit dat een aanvraag is gedaan, ook bekend moeten maken als aannemelijk is dat plaatsing op de lijst op bezwaren van derden stuit. Deze moeten dan in de gelegenheid worden gesteld hun zienswijze naar voren te brengen (art. 4:8 Awb).

Weinig boomeigenaren zullen bereid zijn de kap uit te stellen totdat is beslist op de aanvraag om plaatsing op de lijst. De vraag is vervolgens of nog wat kan ondernomen. Als duidelijk is dat de bomen bij het opstellen van de lijst over het hoofd zijn gezien en als aannemelijk is dat de gemeente gelet op de reden voor de kap geen kapvergunning zou hebben mogen verlenen, kan de kap wellicht nog met een kort geding worden voorkomen. Deze situatie zal zich niet vaak voordoen.

TIJDIG BESLISSEN

Het is in ieder geval van belang om ervoor te zorgen dat de gemeente tijdig beslist op een aanvraag om bomen op de lijst te plaatsen. Als de gemeente de plaatsing op de lijst afwijst, kan, als de reguliere voorbereidingsprocedure is gevolgd, daartegen bezwaar worden gemaakt. Als de boom nog niet is gekapt, maar de kap binnenkort dreigt plaats te vinden, kan direct nadat bezwaar is gemaakt een voorlopige voorziening bij de rechtbank worden gevraagd om de kap te verbieden totdat op het bezwaar is beslist. Dit heeft echter alleen zin als het bezwaar een redelijke kans van slagen heeft.

NATIONALE OMBUDSMAN

Een andere weg die kan worden bewandeld is het indienen van een klacht over een kapbeslissing bij de Nationale ombudsman. De Nationale ombudsman kan de gemeente verzoeken om de klacht te behandelen en de kap tot die tijd aan te houden. Dit was aan de orde in de uitspraak van de Nationale ombudsman van 13 november 2012, rapportnummer 2012/185. In deze zaak oordeelde de ombudsman dat de gemeente Beek onbehoorlijk had gehandeld door bomen te kappen wegens allergieklachten van omwonenden.

PAS OP VOOR TRUC

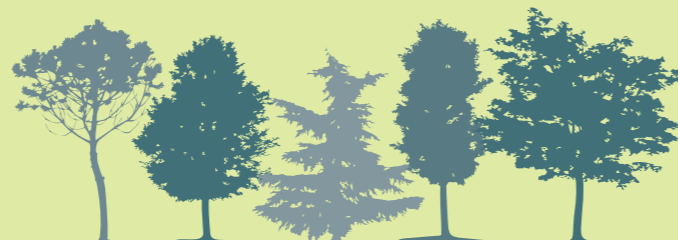
Tot nu toe hebben we het gehad over de mogelijkheden om bomen op een lijst te krijgen zodat in de toekomst een vergunningprocedure moet worden gevolgd wanneer de wens tot kappen bestaat. Het omgekeerde komt echter ook voor, te weten dat iemand de bomen van de lijst af wil hebben zodat geen vergunning meer nodig is. Zelfs tijdens een bezwaarprocedure over een kapvergunning kan de gemeenteraad besluiten de bomen vergunningvrij te maken. B en W kunnen dan daags na de inwerkingtreding van het raadsbesluit de kapvergunning intrekken en de eigenaar van de bomen zijn gang laten gaan (dus laten kappen) zonder de bezwaarmaker daarvan op de hoogte te stellen. Als u denkt dat dit niet voorkomt, dan heeft u het mis. De gemeente Goes presteerde het en kwam ermee weg.⁴ Het is dus van groot belang om de gemeenteraad in de gaten te houden en zo nodig tijdig bezwaar te maken tegen een (concept)raadsbesluit waarbij een bomenlijst wordt vastgesteld of gewijzigd. Gelukkig zijn er ook gemeenten waar het anders gaat en waar de inwoners en de Bomenstichting mogen meedenken. De gemeenten Renkum en Amersfoort zijn daarvan goede voorbeelden.

⁴ ABRvS 23 februari 2011, LJN BP5476 (Goes).

¹ ABRvS 16 juli 2008, LJN BD7348 (Nijkerk).

² Rb. Roermond 31 augustus 2005, LJN AU2308 (Roerdalen).

³ Rb. Breda 23 september 2010, LJN BN8178 (Etten-Leur).

Stichting Tafelboom houdt herinnering aan dode boom levend

"HET KAPPEN VAN EEN KARAKTERISTIEKE EN MONUMENTALE BOOM IS NIET HET EINDPUNT VAN IETS MOOIS. DE GEVOELENS DIE LOSKOMEN, ZETTEN WIJ JUIST OM IN POSITIEVE ENERGIE. WIJ MENSEN KUNNEN ALS ENIGE DE HERINNERING AAN EEN BOOM IN STAND HOUDEN. IN DIT GEVAL DOOR DE BOOM ALS TAFEL TE LATEN TERUGKEREN MET DAARAAN TOEGEVOEGD EEN UITGEBREID DOCUMENT." AAN HET WOORD EGBERT JAN BOERMA, ÉÉN VAN DE INITIATIEFNEMERS VAN STICHTING TAFELBOOM IN UTRECHT.

Bij Tafelboom gaan het meubelmaken en kunst hand in hand. De veelzijdige Boerma is daar zelf een goed voorbeeld van. Zo heeft hij niet alleen gewerkt als boomverzorger en geeft hij workshops meubelmaken. Hij is ook nog eens theatermaker en acteur geweest. Bovendien heeft hij een opleiding als docent drama gevolgd. Daarnaast heeft hij altijd een bepaalde fascinatie gehad voor oude bomen in de stad. "In een stad valt een grote beuk veel meer op dan als hij in een bos staat: waar hij slechts één van de vele is. Zo'n oude boom in de straat ziet er niet alleen imposant uit, er kleven ook heel veel onvergetelijke herinneringen aan bij buurtbewoners en andere passanten. Als diezelfde boom vanwege ziekte of om wat voor reden dan ook gekapt moet worden, verandert niet alleen het straatbeeld maar vervagen op den duur ook de herinneringen. Dat willen we met onze Stichting Tafelboom voorkomen."

DOCUMENT

Met 'we' bedoelt Boerma ook Jurrian van den Haak en Ruth van Andel, de twee andere initiatiefnemers achter Tafelboom. In 2009 stapte het drietal naar de Gemeente Utrecht met de rooilijst, die op internet stond gepubliceerd. Op deze lijst stonden ook alle karakteristieke en monumentale bomen die gekapt moesten worden in de stad. De stichting stelt zich als doel om samen met buurtbewoners, andere vrijwilligers, meubelmakers en kunstenaars deze bomen een tweede leven te geven in de vorm van tafels of

kleinere accessoires zoals speelblokken, snijplanken en zelfs een ferme voorzittershamer.

Elke ontworpen tafel en kleiner vervaardigd attribuut wordt voorzien van een document. Net als de ontworpen tafels zijn deze documenten zonder uitzondering echte kunstwerken. De artistieke kwaliteiten van de kunstenaars, die zich over deze boom ontfermd hebben, komen in dit document tot wasdom. Het boekje staat namelijk vol met gedichten, tekeningen, schilderijen, sagen en ander proza. Op artistieke wijze wordt er dus nog heel wat 'nageboomd' over de gekapte boom. Verder is in het document ook de stamboom van de tafel opgenomen. Hierin wordt aangeduid wat voor soort boom het was, waar de boom heeft gestaan, welke tafels de boom heeft voortgebracht en waar ze terecht gekomen zijn.

TAFELBOS

Een project van de stichting dat vanaf 2011 als een rode draad door Tafelboom heen heeft gelopen, is het zogenaamde Tafelbos project.

ELKE ONTWERPEN TAFEL EN KLEINER VERVAARDIGD ATTRIBUUT WORDT VOORZIEN VAN EEN DOCUMENT

Een project dat afgelopen april ten einde kwam tijdens het begin van de viering van 300 jaar Vrede van Utrecht. Het begin van het project werd ingeluid met een zogenaamde Boomwachtersdag. Op deze dag werd min of meer de laatste eer bewezen aan de bomen die op de rooilijst stonden. Alle aanwezige kunstenaars, muzikanten, filosofen maar ook (gewone) buurtbewoners lieten zich in allerlei kunstvormen uit over de bomen, die na dit ritueel direct gekapt werden.

Boerma laat weten dat daarna nog vele andere bijeenkomsten zijn geweest om het project onder de aandacht te brengen. "De Zaagdag, die op zes plekken in de stad gehouden werd, was een spannend moment. Want, hoe is de staat

gen, werden er tussendoor nog wel een Wortelschietdag en Troubadoursdag georganiseerd. Tijdens deze dagen werd er door kunstenaars inspiratie opgedaan en maakten ontwerpers op aanwijzingen van de vele bezoekers mooie tekeningen van potentiële tafels.

Inmiddels was Stichting Tafelboom in de personen van Jurrian van de Haak en Egbert Jan Boerma ook begonnen met het geven van workshops houtbewerken om deze tafels te vervaardigen. Boerma: "Elke avond liepen hier zo'n 15 vrijwilligers van verschillende pluimage rond, die op een ambachtelijke manier het vak onder de knie probeerden te krijgen. Daarbij ging het er niet om dat het product snel af was, maar dat je met zijn allen naar iets toewerkt. In dit geval om van een monumentale dode boom weer iets moois te maken, waar bovendien een heel mooi verhaal achter zit. Net als een boom wordt zo'n tafel ook weer ouder dan jezelf, dus geef je het weer door aan de volgende generatie."

PLANNEN

Het finale weekeinde van Tafelbos was een unieke gebeurtenis. In 48 uur tijd werden 18 tafels gemaakt door vrijwilligers onder begeleiding van ervaren meubelmakers. Door de speciaal in het leven geroepen 'Radio Tafelbos' - met Robbert van der Horst van Radio Baken en Timur Perlin van Radio 3FM als gast discjockeys - bleven bewoners van Utrecht maar liefst 48 uur op de hoogte van de vorderingen van de tafels. Uiteindelijk werden deze op zondag 14 april op het Domplein uitgesteld. Een dansvoorstelling van choreografe Krisztina de Châtel omljstte de onthulling.

Nu het project Tafelbos ten einde is gekomen betekent dit niet dat Stichting Tafelboom het nu ook rustiger aan gaat doen. Verre van dat zelfs. Boerma en de overige leden en vrijwilligers zitten al weer vol plannen voor de toekomst. Zo blijft de Stichting workshops geven. Boerma: "Wij als Stichting gaan gewoon door met onze activiteiten. We denken er bijvoorbeeld over om een Tafelboomdag te houden om de jaarringen van een gekapte boom te bestuderen. Nogmaals een dode boom is voor ons meer dan zo maar een stuk afval die in de versnipperaar belandt. Bij ons krijgt hij altijd een tweede leven."

van de gekapte boom? En valt het hout mee of valt het tegen? In ieder geval was het hout met al die vertekeningen en knoesten nooit saai. Ik bedoel, je koopt het zo niet bij de houthandel en krijgt dus hele bijzondere en aparte ontwerpen. Ook de geur van het pas gezaagde hout, deed de vele aanwezigen verlangen om direct aan de slag te gaan met het hout."

Het gezaagde hout moest eerst nog wel twee jaar goed drogen eer het verwerkt kon worden. Dit gebeurde in zeven verschillende drooghuisen, die voor het merendeel opgebouwd zijn van vers gezaagde balken van de gekapte bomen. Terwijl het gezaagde hout nog rustig lag te dro-

Bomen en Beestjes

WE LEVEN ALS MENSEN IN EEN BIJZONDERE RELATIE TOT DE NATUUR. WE HEBBEN DE NEIGING BOSSEN AAN TE HARKEN EN ALLES NAAR ONZE HAND TE ZETTEN. WAT WE NIET ZELF KUNNEN, LATEN WE DOEN, WANT ALLES LIJKT MAAKBAAR. MAAR DE NATUUR DICTEERT ONS NOG ALTIJD. WIJ ZIJN SLECHTS EEN ONDERDEEL IN HET GEHEEL MAAR WEL ZELF EEN BELANGRIJKE OORZAAK VAN HET ONTSTAAN VAN VEEL AANTASTINGEN. EN DAT IS NOU MIJN UITDAGING: ANTICIPEREN OP DIE FACTOREN DIE JE NIET IN DE HAND HEBT EN DAT ZIJN STEEDS MEER ZIEKTEN EN PLAGEN IN BOMEN.

De basisgedachte is dat alles wat we doen tegen allerlei ziekten en plagen symptoombestrijding is. Daarmee is het verstandiger te kijken hoe een aantasting ontstaat in plaats van de boodschapper te bestrijden. In de natuur is niets er zomaar en alles wat je doet heeft dus doorwerkende gevolgen. Er sneuvelen altijd direct of indirect andere organismen door jouw ingrijpen. Het belangrijkste is eerst de afweging te maken of het überhaupt noodzakelijk is om in te grijpen. We onderscheiden daarom schadelijke en onschadelijke aantasters.

Binnen deze groep zijn weer onderverdelingen te maken. Er zijn schadelijke aantasters die de veiligheid van de boom in gevaar brengen. Zo ontstaat door een schimmel Massariaziekte in een plataan waardoor takken binnen één maand afsterven en uit de boom kunnen vallen. Op een intensief gebruikte plek zoals een plein of langs een rijbaan is dit een serieus probleem en zal de boom regelmatig geïnspecteerd moeten worden. Staat deze boom in een plantsoen of achter in een grote tuin dan is er weinig aan de hand. Zo kunnen we ook de parallel trekken met insecten. Een wilgenhoutrups bijvoorbeeld leeft drie tot vier jaar in de boom en perforereert deze ten koste van de stabiliteit. De eerste oorzaak is echter vaak bastbeschadiging waardoor de rups de boom binnenkomt. Dus wees nu eens voorzichtig met die grasmaaier nabij de stam en beschadig de bast niet.

AANTASTERS

Zo zijn er ook schadelijke aantasters die het voortbestaan van de boom bedreigen. Het meest bekende voorbeeld is iepziekte. Een schimmel op de iepenspintkever zorgt ervoor dat een iep die aangeboord wordt doodgaat. Soms is dit een heel agressief kortstondig proces en kan een iep binnen 2 weken van groen tot dood staan. Hierbij is de enige oplossing de boom zo spoedig mogelijk te kappen en volledig

Nest van eikenprocessierups met duidelijk zichtbaar de route naar de boomkroon

te verkleinen of te verbranden. Als de kevers geen kans hebben zich te vermeerderen onder de bast en er een zorgvuldige controle op wordt uitgevoerd kun je het percentage uitval heel laag houden. Zo heeft de gemeente Amsterdam met zijn prachtige iepen aan de grachten een zorgvuldig saneringsprogramma en houdt de uitval onder de 1%. Kijken we echter over heel Nederland dan zijn er in de loop van de jaren heel veel iepen verdwenen. In het zuiden staan nog nauwelijks iepen en in het westen en noorden waar traditioneel de meeste iepen stonden is ook heel veel weg. Gelukkig zijn er steeds meer resistente soorten en mogen we rustig weer meer iepen aanplanten.

In het hele land zien we nu ook steeds meer eiken wegvallen door eikenprachtkever en eikenspintkever. Deze tasten vooral kwarrende vaak net aangeplante bomen aan en veroorzaken een verzwakking waardoor nieuwe aanplant alsnog afsterft. Zorg dus dat een eik na de aanplant optimaal verzorgd wordt en geef regelmatig water. Dat voorkomt de meeste ellende.

Een andere groep van schadelijke aantasters bedreigt niet zozeer de bomen als wel de volksgezondheid. Het meest bekende voorbeeld hiervan is de eikenprocessierups. Deze rups produceert minuscuul kleine brandharen (100-150 micron) welke bij contact met mensen of dieren lichamelijke reacties geven. Deze reacties variëren per individu van lokale jeuk tot een anafylactische shock waarbij iemand buiten bewustzijn raakt. Het managen van de eikenprocessierups is een mix aan maatregelen die als hoofddoel moet hebben het milieu minimaal te belasten en overlast tot een minimum te beperken. Uitroeien is onmogelijk en geen optie.

De eikenprocessierups heeft als waardplant de eik. Kijken we nu naar de oorzaak van het probleem dan heb je geen hogere wiskunde nodig om te begrijpen wat de potentie binnen je gebied is als 80% van het bomenbestand eik is!

De eikenprocessierups is overigens niet de enige rups die deze gezondheidsklachten kan veroorzaken. Ook de bastaardsatijnrups veroorzaakt gelijke problemen. Incidenteel zien we deze in het land maar meestal langs de kustlijn en iets meer landinwaarts. Deze rups overwintert als larve in spinsels in de boom en is zodoende makkelijk uit de bomen en struiken te knippen. Gezien de gezondheidsrisico's is het niet verstandig dit zelf te doen.

ONSCHADELIJKE AANTASTERS

Met onschadelijk bedoel ik niet direct bedreigend voor mensen of dieren of het voortbestaan van de boom. Natuurlijk heeft iedere aantaster gevolgen maar wanneer de aantasting beperkt blijft tot een éénmalige kaalvraat en de boom staat na drie weken weer in het blad dan is de schade weer snel hersteld. Zo zijn er vele voorbeelden van aantasters in het voorjaar. Complete eikenbossen worden cyclisch kaalgevretten door een combi van grote- en kleine wintervlinder samen met de groene eikenbladroller. Kaal maar als dat eens in de zoveel jaar gebeurt, hebben de bomen iets minder groei, het zij zo.

Een andere aantaster die we jaarlijks met het stijgen van de temperatuur in populatie op en neer zien gaan is de bladluis. Deze zuigt van de bladeren en scheidt een zoete stof, honingdauw af. Al snel vormt zich hier een schimmel op, roetdauw. En als dit op een auto komt, oei dan heb-

ben we echt de poppen aan het dansen. U begrijpt mijn cynisme en als dit iedere dag op uw auto komt snap ik uw overlast ook. Maar kijk eens uit naar een tijdelijke andere parkeerplek want boombeheerders durven nog nauwelijks voor onze prachtige lindes te kiezen uit angst voor de lindebladluiseffecten.

De aantaster die echt tot de orde van de kunstenaars behoort is de spinselmot. Deze bedekt

op een waanzinnige manier alles met een wit viltig spinsel. Christo zou er jaloers op worden of is hij mogelijk geïnspireerd door dit insect? Deze aantasting leidt echter zelden tot echte problemen en nog voor de langste dag zijn de motjes gevlogen en kan de boom zich weer herstellen.

MORAAL VAN DIT VERHAAL?

U begrijpt dat dit beperkte overzicht verre van compleet is. Maar als we ons realiseren dat heel veel organismen, waaronder vogels, een voedselbron nodig hebben dan moeten we veel insecten vooral accepteren. En geloof me, probeer er maar eens van te genieten dat leeft er stuk makkelijker. Als we moeten handelen omdat het gevaarlijk wordt of het voorbestaan van bomen in het geding is dan is een mix aan maatregelen te nemen waarbij we altijd moeten beoordelen wat het doorwerkende effect is.

De essentie van het probleem ligt vaak in de monocultuur. Het is een natuurwet die dicteert dat elke monocultuur van welke soort dan ook zijn eigen problemen opwerpt. Of dat nu allemaal iepen, eiken, platanen, essen, paardenkastanjes of 20.000 uitzinnige Haren-bezoekers zijn; wanneer je teveel van hetzelfde hebt krijg je problemen.

Mijn moraal is: BIODIVERSITEIT, moet ik nog meer zeggen...

De maaimachine bereidt vaak de weg voor voor de wilgenhoutrups

VANAF 2010 IS IN TOENEMENDE MATE MELDING GEMAAKT VAN MASSALE AANTASTING IN ESSENBEPLANTINGEN DOOR HET ESSENTAKSTERVEN IN VERSCHILLENDE DELEN VAN HET LAND (O.A. FLEVOLAND, PROVINCIES UTRECHT EN GRONINGEN). DE VEROORZAKER IS EEN SCHIMMEL CHALARA FRAXINEA (ONGESLACHTELIJKE VORM), OOK BEKEND ALS *HYMENOCYPHUS PSEUDOALBIDUS* (GESLACHTELIJKE VORM). DE SCHIMMEL TAST HET BLAD VAN DE ES AAN EN GROEIT VAN DAARUIT VIA DE CENTRALE BLADSTEELE DOOR NAAR DE TWIJGEN DIE VERVOLGENS AFSTERVEN. OOK WORDEN OUDERE TAKKEN SOMS AANGETAST EN WANNEER DAT GEBEURT KAN DE GEHELE BOOM BINNEN ENKELE JAREN AFSTERVEN.

Essentaksterven

De ziekte is voor het eerst gerapporteerd in Polen, begin jaren negentig en vervolgens in de Baltische landen. Daarna heeft ze zich verspreid naar Duitsland, Scandinavië en ook Oostenrijk en de omringende landen. Momenteel komt de ziekte dus behalve in Nederland ook al in Engeland en zelfs Ierland voor. Er zijn nu nog maar betrekkelijk weinig plekken binnen het natuurlijke verspreidingsgebied van de gewone es waar de ziekte nog niet voorkomt.

KAALSLAG

De ziekte heeft begin deze eeuw in Scandinavië al op grote schaal essen doen afsterven. In Denemarken is al meer dan 90% van het essenbestand aangetast en men voorziet daar een 'kaalslag' onder de essen.

Er wordt door beheerders van essenbeplantingen in Nederland serieus rekening mee gehouden dat deze nieuwe ziekte zich op vergelijkbare wijze als in Polen, Duitsland en Scandinavië en met vergelijkbare schade de komende jaren in ons land zal uitbreiden, met rampzalige gevolgen voor het voortbestaan van bossen, cultuurlandschappen en natuurgebieden. Het ligt in de verwachting dat de ziekte ook omvangrijke ge-

volgen voor de leveranciers van teeltmateriaal zal hebben, zowel direct (aantasting op de kwekerij) als indirect (afzet van plantmateriaal).

MINDER VATBAAR

In West-Europa zijn aantastingen van de schimmel tot dusver met name waargenomen op de gewone es (*Fraxinus excelsior*) en de smalbladige es (*Fraxinus angustifolia*). Diverse Amerikaanse essensoorten zijn veel minder vatbaar en de pluimes (*Fraxinus ornus*) blijkt tot dusver vrij van aantasting.

Na de identificatie en benaming van de in Polen aangetroffen schimmel heeft het enige tijd geduurd voordat men wist dat de geslachtelijke vorm een soort paddenstoeltje was die heel veel lijkt op het witte essenvlieskelkje (*Hymenocypus albidus*). Daarmee werd ook duidelijk hoe de schimmel zich binnen zo'n korte tijd over grote afstanden heeft kunnen verspreiden, namelijk vooral via sporen door de lucht.

SCHIMMEL

Moleculair genetisch onderzoek heeft inmiddels (2010) aangetoond dat het gaat om een aparte soort en onlangs (2012) is bekend geworden dat

de soort genetisch identiek is aan de schimmel *Lambertella albida* die in Noordoost Azië van nature voorkomt op de *Fraxinus mandshurica* maar daarop weinig schade aanricht. Toen was ook duidelijk dat het niet ging om een spontane mutant van het onschadelijke essenvlieskelkje, wat aanvankelijk door sommigen werd verondersteld, maar om een geïntroduceerde schimmel.

De ziekte trad in Nederland in het begin vooral op in beplantingen die als hakhout worden onderhouden. Maar ook op oudere exemplaren, in houtsingel, bossen en laanbeplantingen zijn steeds vaker de symptomen waargenomen. Verder zijn er steeds meer meldingen binnengekomen dat de ziekte ook voorkomt op sommige kwekerijen van laanbomen of van bos- en haagplantsoen.

TELEN

Er zijn, ook in buitenlands onderzoek, steeds sterkere aanwijzingen naar voren gekomen dat niet ieder individu of herkomst van de gewone

zijn uitgegeven een zeer brede variatie in de mate van aantasting aanwezig is die uiteenloopt van nagenoeg 0 tot 100%. Dit is een veelbelovende aanwijzing dat het mogelijk moet zijn om door selectie in het bestaande inheemse materiaal te komen tot een grotere 'pool' van geschikt plantmateriaal. Een aantal, dat vanaf medio vorige eeuw in toenemende mate zijn aangeplant in het landschap en in de stad profileerden zich overigens in 2012 voor wat betreft tolerantie voor de ziekte reeds als bovengemiddeld.

In de bosbouw, waar als regel uit zaailingen gekweekt teeltmateriaal wordt gebruikt is daarnaast behoefte aan meer inzicht in de tolerantieniveaus van nakomelingschappen en bepaalde herkomsten waarvan sommige nu al worden toegepast. Dit zal nader moeten worden onderzocht in proefvelden met nakomelingschappen, al dan niet van verschillende herkomst.

de ondergang van de Nederlandse es?

es even zwaar wordt aangetast. Dit maakt het interessant voor zowel de producenten als de gebruikers van zowel laanbomen als van bos- en haagplantsoen om op korte termijn uit te vinden of het nog zinvol is om door te gaan met het telen van het huidige sortiment of dat er beter zo snel mogelijk kan worden ingezet op de teelt van materiaal dat een hoger natuurlijk resistentieniveau voor de ziekte heeft.

Daartoe zijn in 2012 systematisch opnames uitgevoerd in essenproefvelden van het CGN en zaadgaarden van het Staatsbosbeier naar de mate waarin de daar aanwezige essen inmiddels zijn aangetast door het essentaksterven. Het ging hier om klonaal vermeerderde bomen van in Nederland voorkomende essen die vanaf de jaren 50 zijn geselecteerd door het toenmalig bosbouwproefstation "De Dorschkamp". Doel van dit onderzoek was om een indruk te krijgen van genetisch bepaalde verschillen in mogelijke resistentie / tolerantie voor deze ziekte in essen van Nederlandse herkomst.

SELECTIE

Het blijkt dat er binnen het bestaande sortiment aan zowel handelsklonen als klonen die nog niet

Dierckxlezing 10 oktober 2013

Onlangs is het nieuwe boek van Leo Goudzwaard verschenen met de veelbelovende titel 'Loofbomen in Nederland en Vlaanderen, van Abeel tot Zwepenboom'. In het boek komen 268 verschillende soorten loofbomen en hybriden aan de orde. Het boek beschrijft van elke soort de morfologie, groeiplateisen, ecologie, historie, toepassing en cultivars. De Bomenstichting heeft Leo bereid gevonden om op donderdag 10 oktober a.s. de Dierckxlezing te verzorgen. De lezing zal gaan over de loofbomen in Nederland en Vlaanderen. Het is de 18e Dierckxlezing van de Bomenstichting.

Datum: 10 oktober 2013

Aanvangstijd: 19.30 uur

Plaats: In de Driehoek, zaal Gertrudiskapel, Willemsplantsoen 1c, 3511 LA Utrecht.

Aanmelden vóór 1 oktober via e-mail:

info@bomenstichting.nl, tel. 020-3306008 of een kaartje.

Tekst: Geerte de Jong Foto: Staatsbosbeheer

Herdenkingsbomen door de EEUWEN heen

DAT MENSEN EEN BIJZONDERE BAND MET BOMEN HEBBEN, DAAR HOEVEN WE NIET AAN TE TWIJFELEN. MENSEN KUNNEN EEN ZEER EMOTIONELE VERBINDING VOELEN MET EEN BEPAALDE BOOM. DAT IS ZEKER HET GEVAL BIJ HERDENKINGSBOMEN. DIT ZIJN BOMEN MET EEN EXTRA SYMBOLISCHE WAARDE, VERBONDEN AAN EEN GEBEURTENIS. DAT KAN EEN DROEVE GEBEURTENIS ZIJN, ZOALS EEN OVERLIJDEN OF OORLOG, MAAR OOK EEN BLIJDE GEBEURTENIS, ZOALS EEN GEBOORTE.

Van oudsher zijn bomen gebruikt als een mijlpaal, als een herinnering. Ze zijn een levende getuige van het verstrijken der tijd. Een boom kun je zien als een moderne memento mori, maar dan zonder al te morbide ondertoon. Een boom staat voor eeuwigheid, wedergeboorte, de kringloop van het leven. Daarnaast is een boom stevig en tastbaar. Al deze eigenschappen gecombineerd maken de boom tot de ideale herinnering aan een gebeurtenis die zelf vervliegt.

BOOM BRENGT NIEUW LEVEN

Al in voorchristelijke tijden vervulden bomen naast hun gewone functie een symbolische functie voor mensen. In Angelsaksische tijden werden overledenen vaak begraven onder een boom, of in de bast van een uitgeholde boom.

In het Overasseltse vennengebied staat een oude zomereik die dienst doet als koortsboom. Het verhaal gaat dat als een lapje stof aan een koortsboom (ook wel lapjesboom) wordt gebonden, deze boom ervoor zorgt dat ziekte verdwijnt. Het lapje, vaak afkomstig van een kledingstuk van de patiënt, draagt de koorts over aan de boom. (Foto Staatsbosbeheer)

**Mr B.M. Visser
& Partners**

Juridische Raadgevers
Natuur, Bos en Landschap

Ravenhorsterweg 61, 7103 AR Winterswijk
telefoon: 0543-51 85 17 / fax: 53 46 93
e-mail: bmvisser@frecler.nl
website: www.boomjuristen.nl

ITS

Productgroepen

Home

Nieuws

Nieuwsbrief

Productinformatie

Webshop

Evenementen

Contact

Standplaatsinrichting
Meststoffen
Verzorgingsartikelen + div.
Takverankering
Kluitverankering
Onderzoeksgereedschap
Insectenverdrrijving
Boeken

International Tree Service bv

Nieuw Milligen (Apeldoorn)
Baambrugge (Amsterdam)
Mobiel (06) 53491303
Fax (0294) 295737
its@poelbosbouw.nl

www.poelbosbouw.nl/its

Mogelijk had dit te maken met de kringloop van het leven: de overledene voedt de boom, en de boom brengt weer nieuw leven voort. Zo is het leven niet afgelopen na de dood, maar speel je nog een rol in het voortbestaan van de wereld. Daarnaast werden bomen vaak gebruikt om het verstrijken van de tijd en de seizoenen te markeren. Een voorbeeld is de meiboom: een speciale boom om een bijzondere periode te vieren. Met de komst van het christendom werden deze symbolische bomen opgenomen in het nieuwe geloof. Een voorbeeld van zo'n heidense boom die in het christelijk geloof is ingebed is de kerstboom.

NIEUWE SYMBOLEN VOOR EEN MODERNE TIJD

In de 18e eeuw begonnen bomen een nieuwe symbolische functie te krijgen, een politieke en seculiere functie. Bomen werden vaak als symbool ingezet tijdens de Amerikaanse en Franse Revolutie. Een voorbeeld is de vrijheidsboom, een boom om de vrijheid en het nieuwe regime te vieren. Deze bomen werden getooid met een rode muts en slingers, en rondgereden of geplant op een publieke plaats. Dat het met deze bomen niet altijd voorspoedig afliep blijkt uit het voorbeeld van de vrijheidsboom in Groningen: kort na de Bataafse revolutie in 1795 werd een grote sparreboom met wortel en kluit uitgegraven en naar de stad gedragen, waar deze getooid werd met linten en muts. Daarna werd deze op de Grote Markt ingegraven. De boom leidde hier een kwijnend bestaan en ook het enthousiasme voor de nieuwe politieke situatie verdween snel, waarna de boom in 1804 gekapt werd. In Breda werd een als galg opgetuigde vrijheidsboom verbrand.

Archieffoto

DE GEDENKBOOM IN DE HUIDIGE TIJD

Op dit moment is er iets bijzonders aan de hand met de gedenkboom. De boom is populairder dan ooit en op veel plaatsen is het mogelijk een gedenkboom te laten neerzetten. Vaak zijn dit gestructureerde projecten, bijvoorbeeld van

Yvonne Henderson

gemeentes. Je koopt hier een boom, die voor je geplant wordt. Eventueel mag er een bordje bij geplaatst worden. In Nederland is dit vaak op initiatief van overheden of stichtingen. Deze projecten helpen gemeentes financieel bij het aanplanten van nieuw bos en geven mensen de kans een boom te "adopter" als ze zelf geen tuin hebben om een boom in te laten groeien.

In steeds meer gevallen wordt het nog groter aangepakt: er zijn talloze bedrijven die voor een klein bedrag een boom voor je willen planten. Een bijzondere praktijk: hoewel het een win-win situatie is om particulieren te laten betalen voor een gedenkboom en zo samen een groener land te bouwen zonder dat de overheid hier alleen voor opdraait, soms lijkt het er op dat bedrijven simpelweg geld proberen te verdienen aan deze bomen. Een gedenkbomen-industrie? Dit toont in ieder geval wel dat de gedenkboom een waardevol en belangrijk onderdeel is in het huidige leven, en dat er nog steeds veel vraag is naar en behoefte aan een bijzondere symbolische boom. Zelfs een stadsbewoner die zelf ver van de natuur afstaat en liever geen voet in de modder zet kan via internet een speciale boom aankopen en daarmee het verstrijken van de tijd markeren.

3 Voorbeelden van bijzondere gedenkbomen

Australische bomen worden standbeelden

In Dorset, Tasmanië, werden na de Eerste Wereldoorlog bomen geplant om de gevallen soldaten te herdenken. Het ging hierbij om negen jonge soldaten, die net een gezin waren begonnen, verloofd waren, of nog bij hun ouders woonden. Een dramatisch verlies voor de kleine gemeenschap. Voor elke soldaat werd een boom geplant, om zijn korte leven te eren. In 2001 bleken de bomen uit veiligheidsoverwegingen niet meer te handhaven op de druk bezochte plaats. Het werd als te vroeg ervaren om ze helemaal weg te halen. Een kettingzaagbeeldhouwer werd uitgenodigd om van elke boom een kunstwerk te maken. Het werden standbeelden die de jonge soldaten weergaven: aan het werk op de boerderij, tijdens de gevechten, of afgebeeld met gezin of hun favoriete hond. Een uitstekende oplossing voor deze bijzondere bomen.
<http://www.dorsetonline.org.au/trees.htm>

Geboortebomen

Populair zijn ook de geboortebomen, een boom geplant voor een nieuw leven op deze wereld. De boom groeit mee met het kind en markeert

hiermee het verstrijken van de tijd. Daarnaast is de boom een soort voorbeeld of wens: de boom is stevig geworteld in de grond, biedt weerstand aan stormen, is vrijwel onverwoestbaar. De juiste boom kan lang en slank zijn en zo de wens van een sterk en gezond lichaam aangeven. Ook belangrijk: bomen hebben vaak een lang leven. Ook dit is iets wat ouders natuurlijk hun kind toewensen.

Hoewel het natuurlijk het leukste is de geboorteboom in je tuin te planten en vanuit het keukerraam te zien en te kunnen mijmeren over het leven, is dit tegenwoordig voor veel mensen minder haalbaar. Voor deze mensen is er het Geboortebos, een initiatief van de nationale boomfeestdag. Hier kunnen mensen een boom planten voor hun nieuwe kind, elke boom in het bos staat voor een nieuw leven, een baby die geboren is.

Oranjabomen

Na de Bataafse republiek van 1795, waarin het idee van de vrijheidsboom al was verkend, werd de her-nieuwde macht van de koninklijke familie gevierd door het planten van Oranjabomen. Langzaam ontstond er een gewoonte om een speciaal lid van de familie, een bezoek, of een belangrijke gebeurtenis met een boom te eren. In 1861 werden in Boven Leeuwen twee linden geplant om het bezoek van Willem III te eren. In 1889 werd het veertigjarig jubileum van dezelfde koning geëerd in Putten. In 1909 vierde de Julianaboom de geboorte van prinses Juliana en in 1934 treurde een treurwilg om koningin Emma.

Ook in 2013 zijn er veel Oranjabomen geplant. De wens van de stichting Nationale Boomfeestdag en verscheidene Oranjeverenigingen was om in elke gemeente een Oranjeboom op te richten voor onze nieuwe koning. Dit past goed bij de huidige generaties van het koningshuis: zowel koningin Beatrix als onze nieuwe koning maken zich sterk voor een groener Nederland. De boom bij uitstek om de huidige troonwisseling te vieren is natuurlijk de Koningslinde. Linden worden al eeuwenlang geplant als herdenkingsboom en is daarmee met de mens verbonden in leed, lust, rouw en blijheid. Daarnaast was de linde een zeer praktische keuze omdat de boom minder geschikt is voor timmerhout waardoor behoud beter was gewaarborgd. Tegenwoordig hebben we meer te maken met overlast en auto's als bedreiging voor het voortbestaan van een boom. Kies daarom een plaats ver van auto's voor deze luisgevoelige boom. Want ook herdenkingsbomen planten we voor de toekomst.

Kees van Hooijdonk

Bomenbieb.nl dé bomengids van Nederland

BOMENBIEB.NL IS EEN NIEUWE ONLINE BOMENGIDS MET UITGEBREIDE INFORMATIE EN UNIEKE FOTO'S VAN NEDERLANDSE BOOMSOORTEN, BOOMZIEKTEN, AANTASTINGEN EN MONUMENTALE BOMEN. DE IDEALE SITE VOOR DE BOOMLIEFHEBBER.

De site is opgebouwd uit drie pijlers: boomsoorten, boomziekten en monumentale bomen. De verschillende boomsoorten zijn de basis. Aan de hand van foto's en een beschrijving van de kenmerken per soort wordt je wegwijs gemaakt in de bomenwereld. Elke boomsoort kent zijn eigen bedreigingen bijvoorbeeld in de vorm van schimmels, bacteriën en insecten. Ook deze ziekten en aantastingen worden aan de hand van foto's en teksten beschreven. Tot slot geven de monumentale bomen een beeld van enkele topexemplaren per boomsoort in Nederland en daar buiten. Aan de hand van een beschrijving, foto's en

een locatiekaart kun je op zoek naar de levende monumenten om ons heen.

De website wordt steeds vollediger, maar is al zeker een bezoek waard! www.bomenbieb.nl

Vestiging Markelo:
Postbus 15
7475 ZG Markelo
Tel.: 0547 - 750 900
Fax: 0848 - 725 509

Vestiging Dedemsvaart:
Postbus 96
7700 AB Dedemsvaart
Tel.: 0523 - 611 176
Fax: 0523 - 614 817

Arbor Boomverzorging voor het behoud van (monumentale) bomen!

- Boomonderhoud
- Boomverplanting
- Boomverwijdering
- ETW-ers (European Treeworkers)
- ETT-ers (European Tree Technicians)
- Bomen op daken
- Bestrijding Eikenprocessierupsen
- Bliksem beveiliging in bomen
- Beëdigd boomtaxateurs
- Boomadvies
- VTA Boomcontrole
- Groeiplaatsverbetering

www.boomspecialist.nl - info@boomspecialist.nl

BOEK door Simen Brunia

De verborgen boom

van Gerrit Jan Keizer

Gerrit Jan Keizer is bij veel mensen bekend als auteur van de 'Paddenstoelenencyclopedie' uit 1996. Dit boek is uitgegroeid tot een standaardwerk. Duidelijk werd toen al dat voor deze auteur de fascinerende wereld van paddenstoelen en zwammen een hoofdrol speelt. Het recent van zijn hand verschenen boek 'De verborgen boom' vormt de weerslag van 35 jaar gedegen onderzoek naar paddenstoelen en bosccosystemen.

In het boek legt de auteur uit wat naar zijn inzicht het 'Boomsysteem' is. In dit systeem staat de boom centraal met daar omheen honderden organismen - van groot tot heel klein - die allen een eigen en vaak voor de boom onmisbare rol spelen.

Het boek begint bij de basis en dat, in combinatie met de vele fraaie afbeeldingen, maakt het voor een bomenliefhebber leerzaam en interessant. Wat is nu een boom, hoe werkt deze en wanneer komen de paddenstoelen precies om de hoek kijken? In de eerste hoofdstukken komen al heel wat, voor boomgeïnteresseerde lezers waarschijnlijk onbekende, termen uit het vakjargon naar voren. Boscologie, bodemvoedselweb en mycorrhizasymbionten (in de bomenwereld inmiddels bekende begrippen) blijken de basis van het boomsysteem.

Het draait allemaal om de samenwerking tussen de, voor de lezers van dit blad zo bekende, bomen en de kennelijk toch nog te vaak onderbelichte en vooral nuttige rol van paddenstoelen en zwammen. Dat een paddenstoel slecht voor een boom kan zijn komt vaak genoeg in het nieuws (denk aan de Anne Frankboom) maar het grote belang van een wederzijds voordelige en noodzakelijke samenwerking tussen bomen en (wortel)schimmels zal voor velen geheel nieuw zijn.

In het boek zoomt Keizer vervolgens in op de van oorsprong inheemse bomen in Nederland en het ecosysteem dat rond deze boomsoorten is ontstaan. Zo is bij de loofbomen een apart hoofdstuk gereserveerd voor eik, beuk, berk, wilg, els en populier. De enige inheemse naaldboomsoort, de grove den, wordt ook toegelicht.

Verder worden in kleine tussenteksten en aan de hand van duidelijke foto's vele wetenswaardigheden over paddenstoelen en natuurlijk ook de bomen vermeld.

Het boek is daarmee een aanrader voor boomliefhebbers die eens wat dieper in de verborgen leefwereld rondom bomen willen duiken.

Titel: De verborgen boom,
Ondertitel: Het boomsysteem van onze inheemse loof- en naaldbomen
Auteur: Gerrit Jan Keizer
Uitgeverij: A3 boeken
ISBN: 978 90 77408 98 8

Eva Thomassen

Op 4 april 2013 ontving de Bomenstichting deze foto van een blauwe regen (*Wisteria sinensis*) bij het bakhuis van een vervallen boerderij in Teteringen, gemeente Breda. De foto is naar verschillende deskundigen gestuurd die zonder uitzondering razend enthousiast reageerden. De Bomenstichting zal de blauwe regen opmeten en de procedure voor opname in het Landelijk Register van Monumentale Bomen in gang zetten.

Colofon

38e jaargang, zomer 2013
Verschijnt 2x per jaar
Oplage 3500 stuks
Redactie Annemiek van Loon, Hanna Hirsch
Hoofdredacteur a.i. Wendy Braanker
Vormgever Jet Westbroek
Aan dit nummer werken mee: Simen Brunia, Geerte de Jong, Hans Kaljee, Klaas Jan Klein, Jitze Kopinga, Henry Kuppen, Marja Storm, Sven de Vries, Frank Warendorf

Overname van artikelen en berichten na overleg met de redactie.

Redactieadres Bomenstichting,
Uiterwaardenstraat 308, 1079 DB Amsterdam
Tel. en fax 020-3306008
E-mail info@bomenstichting.nl
Website www.bomenstichting.nl
ING-bank 2108755
Drukker Drukkerij Atlas BV
Papier FSC Mix Credit Revive 50 White Silk 100 Gr.

De Bomenstichting heeft tot doel de zorg en aandacht voor de bomen in de stad en op het platteland te bevorderen. Zij doet dit sinds 1970.

Beschermvrouwe Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Beatrix der Nederlanden

Postzegelboom in het zonnetje

ONDER DE GROTE PAARDENKASTANJE OP HET PLEIN VOOR PALEIS NOORDEINDE, WOENSDAG 20 FEBRUARI 2013: ORANJE OVERALLS SPRINGEN IN HET OOG, EEN TEAM NEEMT HET BANKJE RONDOM DE BOOM ONDER HANDEN, ER WORDT GEPOETST EN GEVEEGD. PERS, CAMERA'S, EEN SPANDOEK. ER DUKT EEN MAN OP MET EEN POSTZEGELMAP, EEN DICTERES BRENGT EEN ODE AAN... DE KASTANJEBOOM! WAT IS HIER AAN DE HAND?

Deze media-aandacht heeft de grote paardenkastanje, bekend als de Postzegelboom, te danken aan een reclamecampagne van de Nationale-Nederlanden. Met de actie "Een mooie oude dag voor alles en iedereen" werd een bijzondere boom in het zonnetje gezet. Ter plekke overhandigde Maurits Gockel van Nationale-Nederlanden een cheque van 2500 euro aan Boudewijn Revis, Wethouder Financiën en Stadsbeheer, die de cheque namens Clara Visser van de Bomenstichting in ontvangst nam.

Uit 1300 monumentale bomen die Den Haag rijk is, heeft de Bomenstichting gekozen de Postzegelboom in de belangstelling te plaatsen. Zijn naam dankt de Postzegelboom aan postzegelverzamelaars die van oudsher bijeenkwamen onder deze boom. Op woensdag- en zaterdagmiddag was er op het plein een postzegelmarkt, die soms wel tot honderd verzamelaars naar zich toe trok om postzegels te ruilen, kopen en verkopen. De Postzegelboom heeft cultuurhistorische waarde, en is beeldbepalend voor het plein waar hij als sinds 1883 staat. Waar een gemiddelde stadsboom ongeveer dertig jaar oud wordt, is de Postzegelboom met zijn 130-jarige leeftijd een ware overlever. Oud, maar nog steeds prachtig, vitaal, gezond en sterk.

De cheque wordt besteed aan een opknappbeurt en aan onderhoud van een andere bijzondere boom; de perenboom op het Haagse Heilige Geesthofje. De oudste en grootste juttepeer in Nederland. De perenboom is in 1647 geplant, 31 jaar na de oprichting van het hofje. Een oude dag voor een fruitboom is tegenwoordig alles behalve vanzelfsprekend. De juttepeer heeft het getroffen met een veilige, verstilde omgeving. Middenin de moderne grootstedelijke hectiek is het hofje onveranderd een oase van rust. Op de respectabele leeftijd van 366 jaar is voor de juttepeer nu een moment aangebroken, waarbij wat extra zorg en ondersteuning nodig is. De Postzegelboom en de juttepeer, twee unieke bomen. Bijzonder door een rijk verleden. Uitzonderlijk door een onbezorgde toekomst.